

Nejstarší hydronyma

Nejstarším národem, z jehož jazyka se nám zachovaly dodnes stopy, je předkeltské indoevropské obyvatelstvo (kolem r. 1500 př. Kr.):

- *Metuje* (*medh-* „střed“, tj. střední řeka, patrně řeka mezi Úpou a Orlicí)
- *Úpa* (**Opa* ve významu „voda“, stejný základ má i *Opava*)
- *Jizera* a další.

Keltského původu (kolem r. 500 př. Kr.) je *Dunaj* (z ide. **danu-* „řeka“).

Mezi 3. stoletím př. Kr. a 6. stoletím po Kr. zde sídlili Germáni:

- *Labe* (= slovanská podoba pův. germ. *Albí* „bílá“ - srov. lat. *albis*)
- *Vltava* (z germ. *With-ahwa* „dravá voda“; to je výklad Dobrovského, který tím popřel Hájkův výklad jako „řeka hltavá“)

Slovanské kmeny pak jména některých řek přejali, ale většina hydronym v ČR je slovanského původu:

- *Sázava* (od „sázeti“, tj. „řeka plná nánosů“)
- *Litava* (stč. *lútý* „divoký“, tj. řeka divoká)
- *Vlkava* (potok vlčí) s příponou *-ava*
- *Cidlina* (sad „čistá řeka“ - sloveso „cediti“, pův. význam „čistit“)
- *Mrlina* (řeka mrlá, tj. mdlá).

Při tvoření jmen řek se užívají nejčastěji tři typy motivací:

- pojmenování podle povahy vody (*Bystřice*, *Bystrá X Tichá*, *Smutná*, podle barev: *Bílá*, *Bělá*, *Černá voda*; *Teplá*, *Teplice*, *Lednice*, *Kalná*, *Rybná*, *Pstružný*);
- podle povahy povodí (*Lužná*, *Lužnice* - přitéká z luhů, *Doubrava*, *Olešnice*, *Rokytnice*, *Javornice*);
- podle osady (*Želivka*) - obecně je častější opačný postup, tj. primární hydronymum přejato na oikonymum.

Nejstarší oronyma

- předkeltské: *Karpaty* (od Ptolemaia: *Karpatés oros* thráckého původu), *Beskydy* (asi také thrácké)
- *Gabreta* - Šumava: kelt. **gabros* „kozol, kozorožec“, *Sudeta* - keltské **sud-* „svině“
- *Tatry* jsou slovanského původu (Kosmas: *Tritri*)